

Les tecnologies de la informació i la comunicació entre els menors: recomanacions per a un ús responsable d'Internet

Bartomeu Mut Amengual, *Universitat de les Illes Balears, Departament de Pedagogia Aplicada i Psicologia de l'Educació, grup de recerca Educació i Ciutadania*

Mercè Morey López, *Universitat de les Illes Balears, Departament de Pedagogia Aplicada i Psicologia de l'Educació, grup de recerca Educació i Ciutadania*

Antònia Vidal Nicolau, *Institut d'Educació Secundària Son Pacs*

Introducció

Les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) han contribuït, de forma decisiva, a transformar molts d'aspectes de la nostra forma de vida quotidiana i de la societat en general. Evidentment, l'educació no ha estat al marge de tots aquests nous esdeveniments. La complexa realitat que ens envolta, nascuda arran de l'obertura del fenomen Internet, ha introduït una gran varietat de quefers tant a l'escola com a fora. Internet, l'anomenada xarxa de xarxes, és una eina potentíssima en mans de qualsevol usuari; una eina amb possibilitats infinites. Aquesta també presenta, però, perills i punts que, si més no, es poden qualificar de negatius. I sobre aquests riscos associats a l'ús de la xarxa

per part dels menors, cal advertir, informar, aconsellar i formar. El paper educatiu dels adults vers la utilització d'aquesta eina ha quedat una mica en entredit; la poca experiència dels més grans no permet, en general, fomentar un ús adient de les TIC. Cal destacar un estudi dut a terme pels investigadors de la UIB sobre l'alumnat de les Illes Balears entre 6 i 16 anys, en què analitzen les normes establertes pels pares i mares als fills a l'hora d'usar Internet a casa. Cal destacar que els autors apunten que el 53% dels menors entre 6 i 14 anys i el 62% dels menors de 15 i 16 anys naveguen sense cap tipus de norma (Sureda, Comas & Morey, 2010).

Aquest nou context social dels joves ha generat multitud de crítiques,

reflexions, «pors», etc., com també estudis i infinitat d'articles i publicacions sobre l'educació i el context social dels joves i les TIC. S'ha arribat a tal punt que els joves han estat objecte de diverses classificacions en relació amb el grau de vincle amb les TIC. Diferents experts anomenen *generació xarxa* (*Net Generation*) la generació de joves que han viscut immersos en aquest entorn digital durant tota la vida. Aquesta generació sorgeix a partir dels joves nascuts, segons uns autors, després de l'any 1985 (Livingstone, 2003) i, segons uns altres, després de 1993 (Combes, 2006). Altres autors també situen aquesta data a principi dels anys vuitanta. Donald Tapscott va ser el primer que va fer referència al concepte de generació xarxa, al seu llibre *Gro-*

wing up digital: The rise of the Net Generation (Tapscott, 1998), i que va establir que aquest grup de joves eren els nascuts després de l'any 1985, ja que considerava que la relació que tenien amb els mitjans tecnològics marcava de manera important el seu desenvolupament personal. Lippincott defineix la generació xarxa com: «estudiants que s'han acostumat als entorns multimèdia: configuren les coses ells mateixos sense consultar manuals, i treballen en grup i de forma multitasca» (Lippincott, 2005).

Aquest grup de joves es caracteritza per haver crescut en contacte permanent amb aquests elements i per haver creat un vincle molt fort amb tot aquest tipus de tecnologies. El seu entorn ha estat lligat a totes aquestes eines que anomenam TIC, i es fa difícil imaginar qualsevol jove de la nostra societat sense experimentar amb algun d'aquests aparells que conformen la seva realitat social, com, per exemple, una consola de jocs, un mòbil o un ordinador amb connexió a Internet, entre d'altres. Però cal advertir que aquesta nova situació no tan sols afecta els joves, sinó també d'alguna manera l'entorn més proper dels adults. Socialment s'ha creat la necessitat d'uns coneixements que resulten bàsics per a la majoria de les persones i el seu desenvolupament personal i professional. Així doncs, no ha estat únicament la realitat dels menors i joves la que s'ha vist «desbaratada» per aquests canvis tecnològics. La població en general ha vist com ha canviat, més o menys, el seu entorn immediat. Els canvis que s'han produït en el camp de les comunicacions han afectat molts d'àmbits de la nostra societat i, evidentment, l'educació no n'ha estat al marge.

Aquesta situació també ha provocat el que podem anomenar la «fractura digital entre generacions». La gran diferència de coneixements que trobam, d'una banda, entre pares i fills, i, de l'altra, entre professors i alumnes (nadius digitals enfront d'immigrants digitals), pel que fa a l'ús de les TIC, ha fet que sorgeixin dificultats

...la gran diferència de coneixements que trobam entre pares i fills, per una banda, i entre professors i alumnes per una altra (nadius digitals enfront d'immigrants digitals), pel que fa a l'ús de les TIC, ha fet que sorgeixin dificultats en els pares i professors per al desenvolupament del seu paper...

en els pares i professors per desenvolupar el seu paper.

L'entrada d'Internet a les llars i els centres educatius ha provocat una sèrie d'esdeveniments nous, com ara les estratègies dels pares i professors per canalitzar un ús adequat de la xarxa, però també ha desencadenat les estratègies dels fills i alumnes per intentar escapolir-se d'aquest tipus de normes (Livingstone, 2003). Un dels principals contratemps que han viscut els pares i professors ha estat que aquest canvi s'ha produït d'una manera especialment ràpida i accelerada, fet que ha ajudat a produir una gran

diferència entre els diferents col·lectius que utilitzen les TIC en la nostra societat. I especialment trobam una gran diferència entre els grups pertanyents a aquesta generació xarxa i els qui no en formen part, i sobretot la població que no té cap formació pel que fa a aquesta nova realitat, anomenats immigrants digitals (Prensky, 2001).

Prensky, autor de reconegut prestigi internacional i un estudiós de la societat de la informació, afirma el següent: «Els nostres estudiants han canviat radicalment. Els estudiants d'avui no són el tipus de gent per a qui va ser dissenyat el nostre sistema educatiu» (Prensky, 2001).

Malgrat el nom de *generació xarxa*, i la seva palesa autosuficiència en la gestió de continguts multimèdia en plataformes virtuals i en la navegació per Internet, i la intuïció natural que sembla que ha desenvolupat davant un ordinador o un aparell electrònic, aquesta generació presenta una mancança de base: té coneixements d'informàtica aplicada molt bàsics, tant d'ofimàtica general com d'aplicacions més avançades, i, tot i que té facilitats per millorar els seus coneixements informàtics, encara pot aprendre molta d'informàtica a les aules. Els joves tenen les eines i la facilitat, però sovint no les han fetes servir per a res. És com saber llegir però només llegir revistes i còmics, i no arribar mai a les novel·les. Perdre's per les bardisses dels efectes visuals, sonors i la informàtica de l'oci, però després no saber aplicar-la a l'hora de lliurar treballs ben editats o fer gràfics senzills de funcions.

Sovint també es detecta un excés d'informació i d'immediatesa, i la manca d'una formació que els permeti gestionar la informació, la quantitat inassolible d'informació que es mou a la xarxa. Destriar les fonts fiables, detectar la informació sol·licitada i gestionar-la adequadament: aquestes serien les capacitats desitjables en els escolars del segle XXI. I aquest és el gran repte que l'escola actual haurà d'afrontar.



Recomanacions per a pares i mares

A continuació, s'enumeren una sèrie de recomanacions perquè els menors usin de manera acurada i responsable Internet. Aquesta informació la podeu trobar més ampliada a la guia elaborada pel grup de recerca Educació i Ciutadania de la Universitat de les Illes Balears juntament amb altres entitats col·laboradores.

Entre 4 i 8 anys

1. Intentar que els infants naveguin per Internet sempre acompanyats d'un adult, el pare o la mare, un germà o una germana gran... Aquesta persona ha d'ajudar-los a entrar-hi perquè els sigui més fàcil trobar el que cerquen.
2. Emprar Internet com un espai per compartir temps i experiències entre els pares o mares i els fills.
3. Accedir a webs ideats per a la població més jove. Per exemple:
<http://www.pequenet.com>
<http://www.educalia.org>

...és com saber
llegir, però només
llegir revistes i
còmics, i no arribar
mai a les novel·les.
Perdre's per les
bardisses dels
efectes visuals,
sonors i la
informàtica de
l'oci, però després
no saber aplicar-la
a l'hora de lliurar
treballs ben
editats...

<http://www.cuentosparaconversar.net>
<http://www.rompeques.com>
<http://www.portaldelmenor.es>
<http://www.edu365.cat>
<http://www.edu3.cat>

4. Crear un entorn personalitzat a l'ordinador des del qual el menor es pugui connectar a llocs on hi hagi recursos adequats a la seva edat i el seu desenvolupament (per exemple: arxivar els webs que més li agraden en una carpeta de llocs preferits, perquè pugui consultar-los sense necessitat de cercar-los).
5. Pactar i fixar uns horaris d'accés a Internet i no deixar que el menor hi accedeixi cada vegada que ho demani.

Entre 9 i 12 anys

1. Controlar el temps que estan «connectats». És important que Internet i les noves tecnologies en general no siguin l'únic espai d'oci, de socialització i de diversió de l'infant.

2. Advertir-los que per Internet no poden donar a ningú dades com el nom, l'edat, la ciutat i el carrer on viuen, el número de telèfon de casa, l'escola on van o qualsevol informació semblant que els demanin.
3. Mantenir l'ordinador en un lloc comú de la casa. Cal intentar que l'ordinador i Internet esdevinguin elements de contacte familiar i no de disgregació. El menor a poc a poc ha de començar a accedir a Internet tot sol, però a aquestes edats cal una presència «dissimulada» dels pares.
4. Advertir-los que no descarreguin programari, música o arxius sense el permís patern.
5. Utilitzar un compte de correu compartit amb la família.
6. Ajudar-los a cercar informació per als treballs de l'escola. Analitzar aquesta informació plegats i fomentar el diàleg sobre el contingut de la informació obtinguda.
7. Parlar-hi sobre el que fan i veuen a Internet de la mateixa manera que es parla sobre altres temes (escola, amics...).
8. Vigilar si presenten canvis actitudinals sobtats a casa i mostren problemes d'adaptació i de rebuig a l'escola i als seus espais d'interacció; poden ser símptomes que adverteixen sobre possibles situacions d'assetjament cap a l'infant.
9. És una etapa favorable per fomentar una actitud crítica davant el màrqueting i el consumisme desmesurat.

Entre 13 i 17 anys

1. Parlar-hi sobre la amoralitat de molts dels continguts que es troben a Internet i de la necessitat de ser crítics envers aquests. Advertir-los que trobar-se fora del ciberespai amb algú que han conegut a Internet pot ser perillós.
2. Avisar-los que és probable que les persones que coneguin a Internet

...els nostres estudiants han canviat radicalment. Els estudiants d'avui no són el tipus de gent per a qui el nostre sistema educatiu va ser dissenyat...

no siguin qui realment afirmen ser.

3. Estar atents al temps que passen a Internet i pactar horaris per emprar la xarxa com a eina per als estudis i com a espai d'oci.
4. Estar atents si s'han distanciat de les seves amistats del «món real» i n'han fetes de noves a Internet.
5. Recomanar-los que cada cop que entrin a Internet sigui perquè ho necessiten i en tenen ganes i no per perdre-hi el temps.
6. Recomanar-los que abans de fer cap trànsit econòmic a Internet ho consultin amb els pares.
7. Suggestir-los que només comprin en línia en webs molt coneguts i que, si és possible, paguin contra reemborsament.
8. Advertir-los sobre la il·legalitat i la perillositat de descarregar-se segons quins programes i fitxers d'Internet.

El recurs de Xarxa Segura

Avui en dia tenim al nostre abast un gran ventall de recursos per fomentar que els menors usin de manera responsable la xarxa, el projecte Xarxa Segura n'és un (www.xarxa

segura.net). El principal objectiu d'aquesta iniciativa és promoure un ús acurat i responsable d'Internet entre els joves i menors de les Illes. Per assolir aquest objectiu, es desenvolupen activitats com tallers formatius per als alumnes de primària, secundària i batxillerat, i també activitats dirigides a les associacions de mares i pares, per així facilitar estratègies i consells per conèixer millor aquesta eina: Internet.

Referències bibliogràfiques

COMBES, B. (2006). «Techno savvy or techno oriented: Who are the net generation?» A: Khoo, C.; Singh, D.; Chaudhry, A.S. (Editors). *Proceedings of the Asia-Pacific Conference on Library & Information Education & Practice 2006 (A-LIEP 2006), Singapore, 3-6 April 2006* (pàg. 401-408). Singapur: School of Communication & Information, Nanyang Technological University.

GRUP DE RECERCA EDUCACIÓ I CIUTADANIA (2006). *L'ús responsable i segur d'Internet per part dels menors*. Palma: Fundació IBIT. Recuperat el 21 de març de 2011 del web <http://www.xarxasegura.net>.

LIPPINCOTT, J. K. (2005). «Net generation students and libraries». *Educause Review*, 40 (2), pàg. 56-66.

LIVINGSTONE, S. (2003). *New media & society: Reflections on the emerging research agenda*. Londres: SAGE Publications. Recuperat el 21 de març de 2011 del web <http://www.sagepublications.com>.

PRENSKY, M. (2001). «Digital natives, digital immigrants». *On the Horizon*, 9 (5), pàg. 1-6.

SUREDA, J.; COMAS, R.; MOREY, M. (2010). «Menores y acceso a Internet en el hogar: Las normas familiares». *Comunicar*, 17 (34), 135-143.

TAPSCOTT, D. (1985). *Growing up digital: The rise of the net generation*. Nova York: McGraw-Hill.